

11-Й ФІЛОЛОГІЧНИЙ СЕМІНАР

17 грудня 2007 р. в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка відбувся 11-й філологічний семінар, який укотре ствердив традиції, що склалися після його (в 1996 р.) поновлення: змістовне обговорення актуальних теоретико-літературних проблем, поєднання голосів молодих науковців і їхніх старших колег, обов'язкове оприлюднення матеріалів у вигляді щорічного збірника “Філологічні семінари”. Тема чергового семінару, на перший погляд, не нова — “Теорія літератури у вищій школі”; однак викликала вона значне зацікавлення: у роботі семінару взяло участь близько сімдесяти науковців з двадцяти трьох навчальних закладів і наукових установ. І це незважаючи на те, що й сьогодні лунають думки про кризу теорії літератури і про те, що дух висловлювань А.Компаньйона про абстрактно-спекулятивний характер науки про літературу продовжує “демонізувати” декого з теоретиків. Науковці зосередили свою увагу не на епатуючих моментах, а прагнули об'єктивно й виважено проаналізувати ті проблеми, які постають у середовищі “чистих” теоретиків, та тих, що викладають цю дисципліну у вищій школі. Атмосферу наукового полілогу започаткував *М.Наєнко*. У його вступному слові наголошено, що криза означає розлад і занепад, і що в такому розумінні можна говорити про занепад суто радянського літературознавства, а власне теорія літератури повсякчас лише відкидає застарілі догми, впевнено рухається вперед, утверджуючись на позиціях оновленого розуміння художнього слова. Друга важлива теза, яка прозвучала в доповіді *М.Наєнка*, стосується створення підручників як практичної реалізації фундаментальних положень з теорії літератури.

Актуальні теми для обговорення запропонували *Л.Грицик* (“Компаративістика: між теорією та історією”), *О.Астаф'єв* (“Сучасні підручники з теорії літератури: канони та інновації”), *Я.Поліщук* (“Загадка автора”), *Н.Шляхова* (“Герменевтична методологія теорії літератури”), *Т.Гундорова* (“Класична і неklasична теорія літератури”), *Р.Гром'як* (“Теорія літератури й літературна антропологія”), *А.Каченко* (“Теорія і методика: пункти біфуркації”), *М.Гнатюк* (“Теоретичні концепції Івана Франка в курсі теорії літератури”), *М.Гнатюк* (“Текстологія як теоретико-літературна дисципліна”), *Л.Кавун* (“Іронія як художня форма мислення у прозовому творі”), *Н.Костенко* (“Практичний підхід до теорії літератури. Аналіз тексту”), *В.Нарівська* (“Модус художності”), *Є.Чорноіваненко* (“Теорія літератури як сектор філологічної освіти”), *Т.Мейзерська* (“Внутрішній світ художнього твору”), *А.Козлов* (“Проблемно-смысловий центр художнього твору”).

На засіданнях чотирьох секцій учасники семінару обмінялися думками, зокрема, з приводу широкого кола суто теоретичних і методологічних питань літературознавства. Тут привернули увагу доповіді *О.Бистрової* (“Д.Чижевський про мікроаналіз художнього тексту”), *О.Шупти-В'язовської* (“Психологія творчості в теоретичному аспекті”), *К.Забудько* (“Психоаналіз у сучасному теоретико-літературному просторі”), *О.Ставничої* (“Соціологія літератури: теоретична актуалізація”), *Л.Томчук* (“Проблема кризи епох і літературних форм”). Навчально-практичні проблеми висвітлили *О.Яровий* (“Філологічна ерудиція сучасного молодого покоління: формування пріоритетів”), *О.Боронь* (“Теорія літератури в системі літературознавчих дисциплін”), *Т.Шестопалова* (“Модель підручника з літературної критики для вищої школи”), *Ю.Прибатень* (“Проблема сатири в навчальних програмах для ВНЗ”), *М.Шатовал* (“Інтертекстовий аналіз як органічна частина філологічної освіти”). У низці доповідей порушено питання літературознавчої термінології. Так, *П.Іванишин* говорив про розширення семантики термінів, пов'язаних із літературною герменевтикою, *О.Андрияшук* — про термін “медитація” в теоретико-літературному дискурсі.

У запропонованих темах тісно переплітаються два аспекти: теоретичний і, сказати б, прикладний — навчальні проблеми викладання теорії літератури. Показовим у цьому аспекті став виступ *Р.Гром'яка*, який переконливо довів думку про зацікавлення антропологічним дискурсом у сфері гуманітаристики. Він зазначив, що у просторі української культури представники “середнього” покоління теоретиків літератури впродовж 1970-1980-х рр. людинознавчий пафос

літературознавства артикулювали концептами “цілісності літературного твору”, “цілісності естетичного сприймання”, “системно організованої цілісності”. Сьогодні необхідно привернути увагу українських теоретиків літератури до можливого різновекторного обговорення проблеми, її методологічного відрефлексування, а не підміни теорії літератури як специфічного інструмента філологів, тому для дискусії учений запропонував такі проблемні питання, як філософія-антропологія культури; культурологія-естетика; місце антропології серед соціально-політичних наук і проблеми її викладання у вищих навчальних закладах (аналіз пропозицій К.Леві-Строса), антропологія і фольклористика тощо. У виступі *О.Астаф'єва* було порушено проблему створення сучасних підручників з теорії літератури, зокрема, зазначено, що неklasична картина світу і її категоріальний апарат у наших підручниках не репрезентовані, відтак відсутнє пояснення фундаментальної відмінності між літературою XIX і XX ст. — деактуалізація протиставлення буття і свідомості і висунення на передній план опозицій мова і реальність, текст і реальність. Доповідач висловив думку про те, що конфліктне існування у гуманітарній свідомості XX ст. класичної, неklasичної (релятивістської) й оновлено-klasичної (неокласичної) картини світу обов'язково знайде своє віддзеркалення в українських підручниках.

Розмаїття тем, підходів до їх трактування, дискусійність обговорюваних питань, безумовно, сприятимуть подальшому розвитку теорії літератури та ефективному викладанню її у вищій школі, а взаємообмін досвідом викладачів допоможе удосконаленню навчальних програм з теорії літератури, написанні підручників і посібників з цієї дисципліни.

Ніна Бернадська

СЛОБОЖАНЩИНА: ЛІТЕРАТУРНИЙ ВИМІР – VI

Всеукраїнська наукова конференція “Слобожанщина: літературний вимір” відбулася у Луганську 15 лютого 2008 р. Вона була організована Луганським національним педагогічним університетом імені Тараса Шевченка, Східним філіалом Інституту літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, Луганською обласною організацією “Україна – Світ”. До початку роботи конференції було видано збірник наукових праць на пошану професора О.Галича з нагоди його 60-річчя.

На пленарному засіданні були заслухані такі доповіді: “Харківський період діяльності Інституту Тараса Шевченка: його вплив на розвиток літературознавства 1940-1950-х років” *О.Галича* (Луганськ), “Гончар і Большаков” *В.Галич* (Луганськ), “Рецепція міста у творчості Б.Тенети” *В.Дмитренко* (Луганськ), “Доля жінки в міському соціумі (повісті Галини Гордасевич)” *В.Фоменко* (Луганськ), “Функції міфологічних мотивів у романі І.Багряного “Сад Гетсиманський” *М.Сподарець* (Харків).

Під час роботи конференції з'ясувалися особливості літературного процесу та розвитку журналістики північно-східного регіону України. Така проблематика об'єднувала науковців з Дніпропетровського національного університету, Донецького національного університету, Інституту літератури імені Т.Г.Шевченка НАН України, Запорізького національного університету, Краматорського економіко-гуманітарного інституту, Київського національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Львівського національного університету, Житомирського державного університету імені Івана Франка, Харківського національного університету імені В.Каразіна, Харківської державної академії культури, Донецького інституту туристичного бізнесу, Академії митної служби України, Кримського державного індустріально-педагогічного університету, Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля, Східного філіалу Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України, та була об'єктом тривалих і різноформатних дискусій.

На конференції працювали такі секції: “Дослідження літературного процесу північно-східного регіону України та прилеглих територій Російської Федерації”, “Дослідження творчості окремих письменників, пов'язаних із Слобожанщиною”, “Інтерпретація літературних творів”, “Журналістика і видавнича справа Сходу України”, у яких взяли участь 75 учасників. Були виголошені доповіді “Становлення пріоритетів Г.Квітки у зв'язку з культурно-мистецькими процесами кінця XVIII — початку XIX століття” *О. Борзенко* (Харків), “Символіка замовляння Ярославни “Слові о полку Ігоревім” *П.Білоуса* (Житомир), “Проблема тексту в тексті у творі Т.Каплунової “Мій Роман” *О.Бровко* (Луганськ), “Екзистенція людського життя в мемуарному творі П.Сороки “Бісер на долоні” *І.Бойцун* (Луганськ), “Критична рецепція творчості Е.Андіївської в доробку Ю.Лавріненка”